

Наталія МЕЛЬНИК

доктор педагогічних наук, доцент,
головний науковий співробітник НДЧ,
Національний авіаційний університет
Запрошений лектор університету Євле,
м. Євле, Швеція
<https://orcid.org/0000-0002-6641-0649>

Олена КОВТУН

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри іноземних мов
та перекладу факультету лінгвістики
та соціальних комунікацій,
Національний авіаційний університет
<https://orcid.org/0000-0001-5216-6350>

Наталія ЛАДОГУБЕЦЬ

кандидат педагогічних наук, професор,
декан факультету лінгвістики
та соціальних комунікацій,
Національний авіаційний університет
<https://orcid.org/0000-0003-4321-3201>

Анжеліка КОКАРЕВА

кандидат педагогічних наук, доцент,
професор кафедри педагогіки
та психології професійної освіти,
Національний авіаційний університет
<https://orcid.org/0000-0002-3975-4200>

Ключові слова: готовність, науково-педагогічні працівники, умови війни, після пандемія, перспективи оптимізації освітнього процесу.

УДК 378.4. 14: 057.85

DOI 10.32782/NPU-VOU.2023.4(91).11

**МОНІТОРИНГ
ГОТОВНОСТІ
НАУКОВО-
ПЕДАГОГІЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ
ЗАКЛАДІВ ВИ-
ЩОЇ ОСВІТИ
УКРАЇНИ ДО
РОБОТИ ОФЛАЙН
В УМОВАХ
ВІЙСЬКОВОГО
СТАНУ ТА ПІСЛЯ
ПАНДЕМІЇ**

© Мельник Н., Ковтун О., Ладогубець Н., Кокарева А., 2023

Авторами сформульовано розуміння ключових понять і термінів – «готовність», «офлайн-навчання», «науково-педагогічні працівники», визначено, що «готовність науково-педагогічного персоналу до професійної діяльності» в контексті освітнього процесу може трактуватись як стійке психофізіологічне утворення, спрямоване на виконання професійних обов'язків, завдань, що стосуються надання освітніх послуг здобувачам вищої освіти. Авторами представлено моніторинг

готовності науково-педагогічного персоналу до виконання професійних функцій в офлайн-форматі, визначено актуальні для науково-педагогічного персоналу проблеми, пов'язані із цією готовністю, з метою розроблення механізмів оптимізації в організації освітнього процесу закладів вищої освіти України. Ключовими результатами моніторингу став висновок про те, що відсоток представників науково-педагогічного персоналу, які готові працювати в офлайн-форматі в умовах війни, досить високий (46,3%), однак решта 53,7% вагаються, відчувають недоцільним працювати в умовах небезпек, що свідчить про необхідність адміністрації: проведення додаткових інструктажів, роз'яснень щодо безпеки в закладі освіти, яким чином вона забезпечується для науково-педагогічного персоналу та студентів під час повітряних тривог; розгляду варіантів побудови гнучкого графіка для кожного представника науково-педагогічного персоналу з урахуванням політики «свободи вибору»; розроблення технічного і програмного забезпечення для формування таких індивідуалізованих для науково-педагогічного персоналу форм побудови освітнього процесу за взірцем західних

ДОВІДКА. Дослідження є результатом проєкту «Вища освіта в постпандемічний період: трансформації, виклики та перспективи» номер державної реєстрації: 0122U001803 (реєстраційний номер Національного авіаційного університету: 420-DB22) МОН України, що фінансується з державного бюджету.

Українська наукова, професорсько-викладацька та студентська спільноти вже другий рік поспіль функціонують і реа-

закладів вищої освіти тощо. Найвищий відсоток неготовності науково-педагогічного персоналу до повернення офлайн-навчання для студентів стосується психологічних, цілком природних в умовах небезпеки бар'єрів, а оптимізм убачаємо у вільному володінні науково-педагогічного персоналу різними платформами та ІКТ-ресурсами щодо забезпечення якісного освітнього процесу в різних його форматах, що може становити основу для формування готовності науково-педагогічного персоналу до переходу в гібридний формат організації освітнього процесу в найближчій перспективі.

Авторами також виокремлено такий перелік аспектів подальшого розвитку освітнього процесу в умовах війни, як: оптимізація освітнього процесу та подальша диджиталізація; оптимізація організації індивідуалізованого графіка роботи науково-педагогічного персоналу за аналогом європейських закладів вищої освіти; перехід на гібридні та змішані форми організації освітнього процесу; розгортання психологічної підтримки як науково-педагогічного персоналу, так і студентів через розвиток мережі психологічних центрів чи осередків у закладах вищої освіти України тощо.

лізують освітній процес не лише в умовах постпандемії [8; 10; 16; 29] і євроінтеграційних трансформацій [1; 19], але й в умовах анексованих у 2014 р. територій країни та відповідно відібраних приміщень університетів [4; 21], а із 2022 р. – в умовах повномасштабної війни [2; 11; 14], а також постійної невизначеності, що пов'язано не лише з війною, яку розв'язала Росія проти України, але вже й з війною, що розв'язав ХАМАС проти Ізраїлю [26], та загалом із глобальною

нестабільністю соціально-економічних і політичних процесів [6; 24; 28]. Статистика зруйнованих університетських приміщень безжалюно збільшується, кількість переміщених університетів, науково-педагогічних працівників, студентської молоді також невтішна. Так, за підрахунками Міністерства освіти і науки України й Інституту освітньої аналітики, «станом на 1 серпня 2022 р. постраждало 2 200 закладів освіти України, у т. ч. 225 повністю зруйновано, 1 975 частково пошкоджено. Серед повністю зруйнованих – 9 ЗФПВО та 7 ЗВО. У регіональному розрізі найбільше постраждали освітні заклади чотирьох областей, найвідчутніших втрат зазнали Запорізька й Луганська області» [12, с. 163]. Станом на 2023 р., за даними дослідження, проведеного Аналітичним центром «ОсвітАналітика» за підтримки представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні, станом на 300-ий день повномасштабної війни в Україні загалом зруйновано 361 заклад освіти і ще 2 556 пошкоджено («Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт», с. 32). За інформацією ресурсу «Освіта під загрозою», найбільше закладів вищої та фахової передвищої освіти зруйновано в Запорізькій і Донецькій (+ до зазначеної Луганської) областях, а пошкоджено – у Харківській області [13]. Зазначене свідчить про динаміку збільшення руйнувань української університетської інфраструктури, яка змушена відповідати на виклики в режимі «тут і зараз», прогнозуємо, що за умови подальших військових дій статистика буде сповільнена, оскільки вжито вже досить комплексний підхід до розв'язання організаційних проблем функціонування освітнього процесу, але все ж можливе збільшення. Водночас можемо також прогнозувати, що функціонування університетської інфраструктури буде мати змішаний формат через те, що навіть після завершення війни університети потребуватимуть ще досить багато часу на відбудову та повернення

на деокуповані території України. Однак дискусію щодо цього продовжимо в подальших публікаціях, у матеріалах даного дослідження маємо за мету проаналізувати готовність науково-педагогічного персоналу до роботи в офлайн-форматі в умовах війни.

Реалізацію мети вбачаємо ефективною через поетапне розв'язання таких завдань: формулювання розуміння ключових понять і термінів – «готовність», «науково-педагогічні працівники»; представлення моніторингу готовності науково-педагогічного персоналу (далі – НПП) до виконання професійних функцій в офлайн-форматі; визначення актуальних для НПП проблем із метою розроблення подальших механізмів оптимізації в організації освітнього процесу закладів вищої освіти України.

Зазначимо, що перспективність, нагальність і актуальність даного дослідження визначається слушно зазначеним баченням генерального директора Директорату фахової передвищої, вищої освіти Міністерства освіти і науки України на проблему впливу війни та необхідністю сприймання війни крізь призму перспективи того, що буде після неї – потрібно мислити категоріями +5, 10, 25 років [7]. Саме з огляду на це започаткований ще наприкінці 2021 р. – на початку 2022 р. проєкт ««Вища освіта в постпандемічний період: трансформації, виклики та перспективи» (номер державної реєстрації: 0122U001803) має на меті поетапну побудову дорожньої карти відновлення, розвитку та розроблення концепції подальшої повноцінної, такої, що функціонує, практичної інтеграції закладів вищої освіти України на найближчі 5, 7 чи 10 років, через безпосередню взаємодію цих закладів з європейським інституціями освіти та науки (університети, дослідні центри, групи, організації тощо), через формування так званих «мостів партнерства та співробітництва», через розроблення механізмів пошуку міжнародної кооперації, визна-

чення та подолання конкретних бар'єрів, що перешкоджають такій кооперації тощо.

Методологія дослідження й етапи реалізації передбачали поетапне застосування комплексу взаємопов'язаних методів, як-от: *теоретичні* – збір і обробка теоретичних аспектів досліджуваного явища, у нашому випадку це визначення ключових понять, як-от «готовність», «офлайн-навчання» та «науково-педагогічні кадри», що зробимо на основі вивчення й аналіз наукових статей, монографій і матеріалів окремих досліджень учених про особливості визначень і потрактувань, пов'язаних із досліджуванним у нашій статті аспектом функціонування освітнього процесу – готовністю до виконання професійної діяльності в умовах повернення до роботи офлайн; ще одним із кроків до розв'язання поставлених завдань є аналіз результатів *емпіричних* даних, статистичний і диференційний аналіз збору даних (відповідей НПП з різних регіонів України, більше 250 респондентів, що визначило вибірку та валідність отриманих даних); *емпіричні методи* слугували також для оптимізації формувань електронних анкет, дистанційної комунікації на наукових заходах, прямого спілкування з НПП українських, переважно педагогічних, університетів; *прогностичний* – для визначення актуальних для НПП проблем, пов'язаних з виходом на роботу офлайн, з метою розроблення механізмів оптимізації в організації освітнього процесу закладів вищої освіти (далі – ЗВО) України.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до визначених завдань, насамперед зазначимо, що поняття «готовність», у контексті функціонування освітнього процесу, ми вже частково проаналізували в паралельних до цієї теми публікаціях і розуміємо як *стійку психологічну настанову на діяльність, психофізіологічне утворення, спрямоване на виконання професійних обов'язків, завдань, що стосуються надання освітніх послуг здобувачам вищої освіти*. Дане формулювання нами узагалю-

нено на основі систематичного підходу до аналізу визначень, запропонованих у словнику-довіднику професійної педагогіки – цілісне утворення, що характеризує вмотивовано-когнітивну та волюву мобілізаційність суб'єкта в момент його включення в діяльність певної спрямованості [18, с. 49], та визначення, яке обґрунтоване Т. Гурковою: єдність афективного, емоційного початку, когнітивних утворень, переконань і поведінкових актів у вигляді навичок, стійких реакцій є виразом сформованості психологічної готовності людини до певного виду діяльності [3]. Дефініція «офлайн-навчання» також не є абсолютно новою для української педагогічної та гуманітарної наукової методології, тож у цьому контексті послугоуємось потрактуванням, представленим групою проекту Всесвітньої організації охорони здоров'я на чолі із Крістіною Расмусен: проактивний тип навчання, який може функціонувати на основі наявного освітнього середовища (матеріальне-технічне забезпечення, форми, методи, засоби тощо); за визначеннями окремих експертів, офлайн-навчання – форма безпосереднього інтенсифікованішого за соціальною інтерацією процесу здійснення освітнього процесу, аніж онлайн, передбачає, що система функціонує проактивно в контексті кооперації учасників освітнього процесу, оптимальніша у гнучкості щодо ухвалення учасниками освітнього процесу рішень «тут і зараз», порівняно з онлайн-навчанням, де робота навчальної програми чи комп'ютерного навчання може керуватися зовнішніми чинниками й учасниками [31]. Науково-педагогічні працівники – особи, які за основним місцем роботи в закладах вищої освіти провадять навчальну, методичну, наукову (науково-технічну, мистецьку) і організаційну діяльність (Закон України «Про вищу освіту», стаття 53, частина 1) [17].

Моніторинговим дослідженням щодо готовності НПП до виконання професійних функцій в офлайн-форматі було

охоплено такі університети України: Харківський національний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, Національний авіаційний університет, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Міжрегіональну академію управління, НУОЗ України імені П.Л.Шупика, НУБіП України, Житомирський державний університет імені Івана Франка, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Черкаську медичну академію, Черкаський національний університет імені Б.Хмельницького, Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, КЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж імені Т.Г.Шевченка Черкаської області ради», Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, Волинський національний університет імені Лесі Українки, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Одеську національну музичну академію імені А.В.Нежданової, Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова, Навчально-науковий інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, Запорізький національний університет, Полтавський державний медичний університет [22]; взяли участь в опитуванні більше 250 НПП з різних регіонів країни [22]. Контингент респондентів становили особи віком від 20 до 65 і більше років (рис. 1), співвідношення чоловіків і жінок становить 15 x 85% (рис. 2).

Основним переліком питань охоплені психологічні аспекти, оскільки питання готовності апіорі передбачає психологічні процеси – мотивації, уваги, наполегливості, стресостійкості, витривалості, до цих питань ми віднесли такі: 1. Чи хочете Ви

працювати в режимі офлайн зі студентами в умовах війни Росії проти України? 2. Чи відчуваєте Ви готовність працювати в режимі офлайн зі студентами в умовах війни Росії проти України? 3. Якими є найбільші Ваші страхи щодо виходу студентів на офлайн-навчання в умовах війни? 4. Які очікування Ви маєте щодо повернення до роботи зі студентами в офлайн-форматі в умовах війни? 5. Яким чином Ви налаштуєте своїх студентів на навчання (незалежно від формату) в умовах війни? (рис. 3–8).

Також нами було сформульоване питання щодо окремих методичних і організаційних аспектів, адже це також деякою мірою впливало на готовність до роботи офлайн, серед цих питань ми виокремили такі: 1. Якщо Ваш університет уже практикував роботу офлайн (зокрема, зі студентами) в умовах війни, які це були курси? 2. Чи дають Вам ваша адміністрація та керівництво чіткі інструкції щодо організації освітнього процесу в умовах повернення студентів до офлайн-навчання? 3. Зазначте, будь ласка, які труднощі (технічні, психологічні, методичні, організаційні, адміністративні), зумовлені пандемією та війною, на Вашу суб'єктивну думку, вдалося(-ться) подолати українській університетській спільноті станом натепер? 4. Як Ви вважаєте, чи вдалося українській університетській спільноті подолати всі виклики та труднощі (технічні, психологічні, методичні, організаційні, адміністративні), зумовлені пандемією та війною?

Опитування НПП щодо готовності до роботи офлайн ми розпочали з питань, що безпосередньо стосуються волі та готовності. Так, дані діаграми засвідчили, що майже 51% респондентів (рис. 3) на мають бажання повертатися до роботи в режимі офлайн, пояснюють це ситуацією небезпеки, адже окремі з них (25,1%) не зовсім володіють інформацією щодо наявності бомбосховища в їхньому закладі освіти [15] (рис. 3). Водночас 41,8% НПП дали ствердну відповідь (рис. 3).

Вкажіть, будь ласка, ваш вік
160 відповідей

Please indicate your age

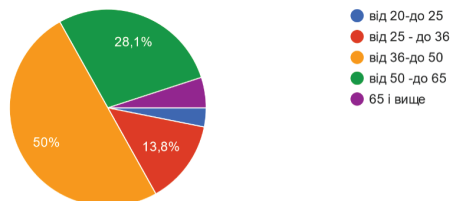

Рис. 1. Вік респондентів

Вкажіть, будь ласка, вашу стать
160 відповідей

Please indicate your gender

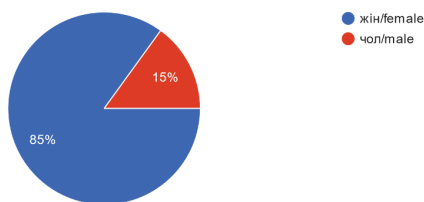

Рис. 2. Гендерне співвідношення респондентів

Чи хочете Ви працювати режимі офф лайн зі студентами в умовах війни росії проти України?
/ Do you want to work offline with students in the conditions of the war between Russia and Ukraine
67 відповідей

Чи є у вашому університеті укриття, бомбосховища?/ Does your university have shelters, storage facilities?
24 відповідей

Рис. 3. Відповіді респондентів щодо загальної волі працювати офлайн в умовах війни

Проведений моніторинг також засвідчив, що більшість респондентів (28,4% розуміють, що робота має виконуватись) відчують готовність працювати офлайн, незважаючи на психологічну втому та важкість у налаштуванні на роботу в умовах постійних повітряних тривог і небезпек (17,9%); 32,8% респондентів складно було відповісти, що пов'язуємо як зі страхами за життя та здоров'я, передусім студентів (35,8 + 20,9 = 56,7%), власну безпеку (13,4%), так і з фізичною втомою в умовах війни та нічних повітряних тривог (рис. 5); 14,9% НПП не готові виходити на роботу офлайн. І в нас в такому контексті постає питання, яким же чином буде вирішуватись питання подолання та-

ких труднощів з боку адміністрації ЗВО. Нам видається, що в цьому комплексному та складному із психологічного погляду питанні варто було б опитати НПП, перш ніж запроваджувати повернення в офлайнформат, щодо пропозицій для тих, хто не має психологічної готовності до виходу на роботу в умовах війни. Це б свідчило про демократичні практики у взаємодії ЗВО та НПП. І в цьому аспекті з'являється можливість для побудови індивідуального гнучкого графіка освітнього процесу з урахуванням академічної свободи вибору, вибору форм організації освітнього процесу із збоку НПП, як це повсюдно практикується в європейських закладах освіти.

Чи відчуваєте Ви готовність працювати режимі оффлайн зі студентами в умовах війни проти України? / and do you feel ready to work of...conditions of the war between Russia and Ukraine?
67 відповідей

Рис. 4. Відповіді респондентів щодо їхньої готовності працювати офлайн зі студентами в умовах війни

Якими є найбільші Ваші страхи щодо виходу студентів на оффлайн навчання в умовах війни? / What are your biggest fears about going offline to study in war conditions?
67 відповідей

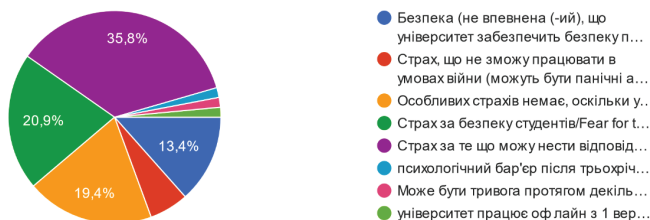

Рис. 5. Страхи НПП під час роботи в умовах офлайн-формату освітнього процесу

Як Ви вважаєте наскільки якіснішою буде Ваша робота в умовах оффлайн навчання в період війни? In your opinion, how much better will your ...in the conditions of offline training during the war?
67 відповідей

Рис. 6. Якість виконання професійних обов’язків у разі повернення студентів до офлайн-навчання

Які очікування Ви маєте щодо повернення до роботи зі студентами в оффлайн форматі в умовах війни?/What expectations do you have regarding students in an offline format in wartime conditions?
67 відповідей

Рис. 7. Очікування НПП від повернення до роботи зі студентами в офлайн-форматі

Як свідчить діаграма на рис. 7, науково-педагогічні працівники ЗВО України очікують, що студенти матимуть вищу мотивацію до навчання (14,9%), більше цінуватимуть (31,3%). Серед відповідей респондентів досить високі відсотки щодо складнощів, що виникатимуть: психологічні (25,4%), фізичні (1,5%), немає очікувань приблизно у 3–3,5% респондентів. Очікування НПП пояснюємо відповідями щодо забезпечення якості освітнього процесу, який НПП вбачають достатнім для мотивації студентів.

Аналіз відповідей щодо інструкцій і окремих методичних аспектів засвідчив, що 44,8% станом на травень – липень 2023 р. ще не повертались до офлайн-формату організації освітнього процесу, отже, 44,8%

респондентів не мали чітких інструкцій, водночас 43,3% такі інструкції вже мали, зорієнтовані щодо особливостей освітнього процесу в ЗВО (рис. 8). Мусимо також констатувати, що 9% НПП не зовсім розуміють надані закладом інструкції, а це означає, що адміністрації необхідно приділити їм більше уваги, що дозволить оптимізувати готовність НПП до роботи офлайн.

Позитивною динамікою визначається компетентність НПП до широкого використання інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) (рис. 9), що була сформована в умовах інтенсифікованого впровадження під час пандемії Covid-19, що уможливило та формує перспективи для формування в українських закладах

Чи чіткі інструкції щодо організації освітнього процесу в умовах повернення студентів до оффлайн навчання дає Вам ваша адміністрація та к...s of the return of students to offline learning?
67 відповідей

Рис. 8. Розуміння чіткості інструкцій, наданих НПП адміністрацією закладів вищої освіти

Як Ви вважаєте, чи вдалось українській університетській спільноті подолати всі виклики та труднощі (технічні, психологічні, методичні, орга...inistrative) caused by the pandemic and the war?
67 відповідей

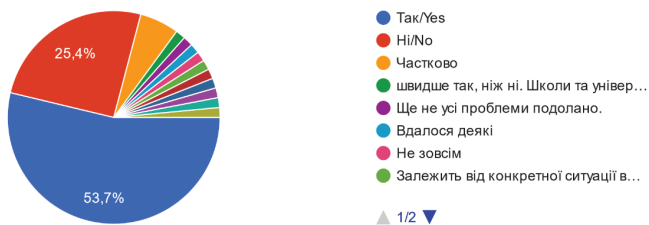

Рис. 9. Визначення відповіді відсотка респондентів щодо труднощів, що вдалось подолати в умовах війни та після пандемії

вищої освіти механізмів для реалізації гібридної форми навчання, коли освітній процес передбачає заняття в аудиторіях і заняття в дистанційному форматі (Українська наукова спільнота: повернення до роботи в умовах війни та після пандемії / Ukrainian scientific community).

Свідченням цього стали такі відповіді та роз'яснення респондентів:

«<...> піднявся рівень медіаосвіти, медіакультури, спілкування та вираження себе за допомогою медіазасобів», «Студенти та викладачі стали більш вмотивовані на досягнення мети», «Ми займаємося онлайн, починаючи з березня 2020 р. Уважаю, що ми досить гарно опанували цей режим роботи. Але важко зрозуміти, чи

студенти самі виконують завдання, чи це робить хтось за них. Також є брак комунікації між студентами. Важко сформувати студентську спільноту. Також більшість студентів менш організовані, більш розслаблені», «Успішне опанування технологій дистанційного навчання», «Думаю, українській університетській спільноті вдалося подолати технічні труднощі, організаційні, методичні, а щодо психологічних – це питання до кожного викладача зокрема, яке залежить від його власного психологічного стану», «Технічно освітній процес забезпечений на 90%, організація освітнього процесу майже ідентична до оффлайн», «Думаю, що більше психологічних проблем. В окремих студентів – панічні атаки піс-

ля нічних прильотів <...>», «труднощі (результати) дистанційного навчання, яке цілковито дезорганізує студентство: дуже низький рівень знань, залежність від інтернету, асоціалізація» [20].

Погоджуємось із відповідями респондентів щодо психологічних бар'єрів, що зафіксовано нами також у попередніх публікаціях і опитувальниках щодо теми

проєкту [20]. Виклики війни, які спричинили стрес і адаптацію до нових умов українських НПП, водночас дозволили скористатись можливостями закордонного стажування для тих, хто володіє як мінімум однією з мов Європейського Союзу. Так, станом на осінь 2023 р. цією можливістю скористались 31,3% НПП українських закладів вищої освіти (рис. 10).

Чи видалась Вам нагода проходити стажування в закордонних університетах в період війни та після пандемії?/Did you have the opportunity to...niversities during the war and after the pandemic?
67 відповідей

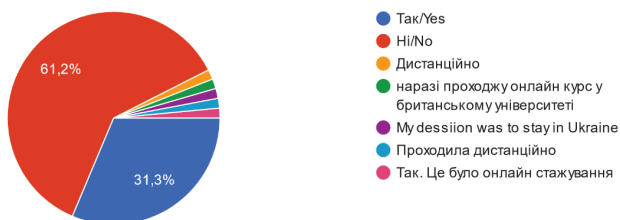

Рис. 10. Відсоток НПП, яким вдалось від початку війни дотепер пройти стажування в іноземних закладах освіти

Отже, підсумовуючи результати моніторингу, можемо зазначити, що відсоток НПП, які готові працювати в офлайн-форматі в умовах війни, досить високий – $17,9 + 28,4 = 46,3\%$ (рис. 4), однак решта 53,7% неготові, вагаються, відчувають недоцільним працювати в умовах небезпек (рис. 4), а це свідчить про необхідність для адміністрації вжиття таких заходів: проведення додаткових інструктажів, роз'яснень щодо безпеки в закладі освіти, яким чином вона забезпечується для НПП та студентів під час повітряних тривог; розгляду варіантів побудови гнучкого графіка для кожного НПП з урахуванням політики «свободи вибору»; розроблення технічного і програмного забезпечення для формування таких індивідуалізованих для НПП форм побудови освітнього процесу за взірцем західних ЗВО тощо. На запитання щодо основних бар'єрів готовності НПП було

дано відповіді про страх за життя студентів 56,7% (рис. 5.) і умови перебування під час повітряних тривог (рис. 3). Отже, найвищий відсоток неготовності НПП до повернення офлайн-навчання для студентів стосується психологічних, цілком природних в умовах небезпеки бар'єрів. Оптимізм щодо повернення НПП до організації освітнього процесу офлайн простежуємо в їхньому вільному володінні різними платформами й ІКТ-ресурсами щодо забезпечення якісного освітнього процесу, отже, це може становити основу для формування готовності НПП до переходу в гібридний формат організації освітнього процесу в найближчій перспективі.

Висновки. Дослідження уможливило виокремлення таких аспектів подальшого розвитку й оптимізації освітнього процесу в умовах війни, як: оптимізація освітнього процесу та подальша диджиталізація;

оптимізація організації індивідуалізованого графіка роботи НПП за аналогом європейських ЗВО; перехід на гібридні та змішані форми організації освітнього процесу; розгортання психологічної підтримки як НПП, так і студентів через розвиток мережі психологічних центрів чи осередків у ЗВО України. Однак запропоновані напрями не є вичерпними і такими, що не потребують подальшого розгляду, вони можуть піддаватись конструктивному науковому обговоренню та розширюватись пропозиціями в рамках науково-практичних усеукраїнських і міжнародних заходів.

Водночас окремої уваги та вивчення потребують форми здійснення професійної діяльності НПП, організації ними освітнього процесу з урахуванням різних форм навчання: дистанційного, змішаного, гібридного. На наше переконання, в укра-

їнському університетському вимірі не зовсім чітко проведено розмежування в цих форматах, що призводить до нерозуміння механізмів реалізації, наприклад – гібридного навчання, отже, до утворення адміністративних і методичних бар'єрів у його реалізації. Досить болісна для українських закладів вищої освіти академічна свобода НПП щодо вибору форм проведення занять, побудови графіків особистісної професійної діяльності, відштовхуючись від самостійного складання викладачами графіка дистанційних, гібридних чи офлайн-занять, що надзвичайно оптимізує час НПП та надає реальну свободу у виборі форм, методів, засобів впровадження освітнього процесу в закладах вищої освіти, зазначені аспекти потребують подальшого предметного вивчення та є перспективою наукових дискусій і публікації авторів здійснюваного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. **Бондарук, Л., & Щерба, Л.** (2017). Роль міжкультурної освіти у процесі інтеграції України в європейський простір. *Пед. пошук*. № 2. С. 32–35.
2. **Ніколаєв, С., Рій, Г., & Шемелинець, І.** (2023). Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка. 94 с.
3. **Гуркова, Т.** (2020). Дефініція поняття «готовність» у психолого-педагогічній літературі. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал*. № 9 (103). С. 317–329.
4. **Захарова, О.** (2020). Трансформації науково-освітнього потенціалу закладів вищої освіти України через тимчасову окупацію частини території донецької та луганської областей, анексію республіки Крим. *Освітня аналітика України*. 4 (11). С. 47–59.
5. **Іванов, С., & Антонюк, В.** (2020). Європейський дослідницький простір та Україна: проблеми і перспективи інтеграції. *Економічний вісник Донбасу*. № 3 (61). С. 166–176.
6. **Іщенко, І.** (2015). Політичні інститути в нестабільному середовищі: функціональні особливості : монографія. Дніпропетровськ : Інновація. 306 с.
7. **Кабанець, Ю.** Вплив війни на вищу освіту в Україні: виклики та перспективи. Електронний ресурс. URL: <https://cedos.org.ua/events/vplyv-vijny-na-vyshhu-osvitu-v-ukrayiny-vykylyky-ta-perspektyvy/>.
8. **Ковтун, О.** (2022). Інноваційні технології у підготовці майбутніх фахівців у період пандемії та

REFERENCES

1. **Bondaruk, L.M., & Shcherba, L.M.** (2017). Rol mizhkulturnoi osvity u protsesi intehratsii Ukrainy v yevropeyskyi prostir [The role of intercultural education in the process of Ukraine's integration into the European space]. *Ped. poshuk*. № 2. S. 32–35 [in Ukrainian].
2. **Vyshcha osvita v Ukraini: zminy cherez viinu: analitychnyi zvit** [Higher education in Ukraine: changes due to the war: an analytical report] (2023). Ye. Nikolaiev, H. Rii, I. Shemelynets. Kyiv: Kyivskiy universytet imeni Borysa Hrinchenka. 94 s. [in Ukrainian].
3. **Hurkova, T.** (2020). Definitsiia poniattia "hotovnist" u psykhologo-pedahohichnii literaturi [Definition of the concept of "readiness" in psychological and pedagogical literature]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii : naukovi zhurnal*. № 9 (103). S. 317–329 [in Ukrainian].
4. **Zakharova, O.** (2020). Transformatsii naukovo-osvitnoho potentsialu zakladiv vyshchoi osvity Ukrainy cherez tymchasovu okupatsiiu chastyny terytorii donetskoi ta luhanskoi oblasti, aneksiuu respubliky Krym [Transformations of the scientific and educational potential of higher education institutions of Ukraine due to the temporary occupation of part of the territory of the Donetsk and Luhansk regions, the annexation of the Republic of Crimea]. *Osvitnia analityka Ukrainy*. № 4 (11). S. 47–59 [in Ukrainian].
5. **Ivanov, S.V., & Antoniuk, V.P.** (2020). Yevropeyskyi doslidnytskyi prostir ta Ukraina: problemy i perspektyvy intehratsii [The European Research Area

постпандемії: досвід Гарвардського університету. Психолого-педагогічний супровід підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти : збірник наукових праць. «Психолого-педагогічний супровід підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти», 6 червня 2022 р. Одеса : ФОР Бондаренко М.О. С. 44–49.

9. **Лясота, А.** (2018). Основні фактори політичної нестабільності перехідних систем із позиції компаративного регіоналізму. *Вісник Львівського університету. Серія «Філософсько-політологічні студії»*, 19. С. 145–152.

10. **Мельник, Н.** (2022). Трансформації вищої освіти в період постпандемії в сучасних наукових дослідженнях. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. № 80. Т. 2. С. 81–86. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.80.2.15>.

11. **Мельник, Н., Ковтун, О., & Ладугубець, Н.** (2022). Підготовка фахівців педагогічного профілю в умовах війни та післяпандемії в українському вимірі. *Педагогічні науки: теорія та практика*. Вип. 3. С. 71–79. <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2022-3-11>.

12. **Освіта в Україні** в умовах воєнного стану. Інформаційно-аналітичний збірник. Інститут освітньої аналітики. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpnevakonferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk.prak.konferentsiya/Inform-analitic.zbirn-OsvitaUkrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf>.

13. **Освіта під загрозою**. МОН України. Електронне джерело: URL: <https://saveschools.in.ua/>.

14. **Освітній процес** в умовах воєнного стану в Україні : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації (2022). Одеса : Видавничий дім «Гельветика». 504 с.

15. **Оцінювання навчальної діяльності** студентів на заняттях з гуманітарних дисциплін (іноземна філологія, педагогіка, психологія, історія, право тощо) в умовах війни та в період постпандемії (2022–2023). *Питальник*. Укладачі: Н. Мельник, О. Ковтун, Л. Помиткіна, Н. Ладугубець, Е. Лузік, Г. Корінна. Google form. URL: https://docs.google.com/forms/d/1w6w48tU2-zTEhEoLfcWZcsK51Jvp_BwjMnezqPwYSd4/edit#responses.

16. **Помиткіна, Л., Ковтун, О., Ладугубець, Н., & Кокарева, А.** (2022). Аналіз методичних ресурсів психології та педагогіки вищої школи в період постпандемії. *Перспективи та інновації науки. Серія «Педагогіка»*, № 12 (17). С. 405–415.

17. **Про вищу освіту**. Закон України від 01.07.2014 р. № 1556–VII. Верховна Рада України. Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

18. **Семенова, А.** (2006). Словник-довідник з професійної педагогіки. Одеса : Пальміра. 221с.

19. **Турута, О., & Жидкова О.** (2019). Модернізація системи вищої освіти як необхідна складова частина інтеграції України в європейський

and Ukraine: Problems and Prospects of Integration]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu* № 3(61). С. 166–176 [in Ukrainian].

6. **Ishchenko, I.V.** (2015). Politychni instytuty v nestabilnomu seredovyschci: funktsionalni osoblyvosti [Political institutions in an unstable environment: functional features] : monohrafiia. Dnipropetrovsk : *Innovatsiia*. 306 s. [in Ukrainian].

7. **Kabanets, Yu.** (2023). Vplyv viiny na vyshchu osvitu v Ukraini: vyklyky ta perspektvy [The impact of the war on higher education in Ukraine: challenges and prospects]. Retrieved from: <https://cedos.org.ua/events/vplyv-viiny-na-vyshhu-osvitu-v-ukrayiny-vyklyky-ta-perspektvy> [in Ukrainian].

8. **Kovtun, O.V.** (2022). Innovatsiini tekhnologii u pidhotovtsi maibutnikh fakhivtsiv u period pandemii ta postpandemii: dosvid Harvardskoho universytetu. Psykholoho-pedahohichnyi suprovod pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv u zakladakh vyshchoi osvity [Innovative technologies in the training of future specialists during the pandemic and post-pandemic period: the experience of Harvard University]: zb. naukovykh prats. "Psykholoho-pedahohichnyi suprovod pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv u zakladakh vyshchoi osvity", 6 chervnia 2022 r. Odessa: FOP Bondarenko M. O. S. 44–49 [in Ukrainian].

9. **Liasota, A.** (2018). Osnovni faktory politychnoi nestabilnosti perekhidnykh system iz pozytsii komparatyvnoho rehionalizmu [Main factors of political instability of transitional systems from the perspective of comparative regionalism]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya filos.-politoh. studii*. 19. S. 145–152 [in Ukrainian].

10. **Melnyk, N.I.** (2022). Transformatsii vyshchoi osvity v period postpandemii v suchasnykh naukovykh doslidzhenniakh [Transformations of higher education in the post-pandemic period in modern scientific research]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*. № 80. Т. 2. С. 81–86. <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2022.80.2.15> [in Ukrainian].

11. **Melnyk, N.I., Kovtun, O.V., & Ladohubets, N.V.** (2022). Pidhotovka fakhivtsiv pedahohichnoho profilu v umovakh viiny ta pislipandemii v ukrainskomu vymiri [Training of pedagogical professionals in the conditions of war and post-pandemic in the Ukrainian dimension]. *Pedahohichni nauky: teoriia ta praktyka*. 3. s. 71–79. <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2022-3-11/> [in Ukrainian].

12. **Освіта в Україні** в умовах воєнного стану [Education in Ukraine under martial law] (2022). Інформаційно-аналітичний збірник. Інститут освітньої аналітики. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpnevakonferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk.prak.konferentsiya/Inform-analitic.zbirn-OsvitaUkrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu.22.08.2022.pdf> [in Ukrainian].

13. **Освіта під загрозою** [Education is under threat] (2022). МОН України. Retrieved from: <https://saveschools.in.ua/> [in Ukrainian].

освітній простір. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 10. Т. 2. С. 181–183.

20. **Українська наукова спільнота**: повернення до роботи в умовах війни та після пандемії / Ukrainian scientific community: return to work in wartime and after pandemia. *Питальник*. Укладачі: Н. Мельник, О. Ковтун, Л. Помиткіна, Н. Ладогубець, Е. Лузік, Г. Корінна. Google form. URL: <https://docs.google.com/forms/d/10NVXUXZ5coqh1PihPOV-V7eo8e2c-TljPfZx4evYa90/edit#responses>.

21. **Тереписий, С.** (2020). Українська освіта в умовах війни : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, . 234 с.

22. **Українська студентська спільнота**: повернення до навчання в умовах війни та після пандемії (2023). *Питальник*. Укл.: Н. Мельник, О. Ковтун, Л. Помиткіна, Н. Ладогубець, Е. Лузік, Г. Корінна. Google form. URL: <https://docs.google.com/forms/d/1aOkGSWL4uEu4jA2gJM-NBxo77-eVjy1E97nAaaZdZG0/edit#responses>.

23. **Осипчук, А., Яковлев, М., Суслев А., Усачова, В., & Шулімов, С.** (2022). Університети під час війни: від закладу освіти до соціальної місії. Школа політичної аналітики НаУКМА. Київ. 78 с. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/24788>.

24. **Українська наукова спільнота**: продовження роботи в умовах війни / Ukrainian scientific community: work in wartime. URL: https://docs.google.com/forms/d/1w6w48tU2-zTEhEoLfcWZcsK5lJvp_BwjMnezqPwYSd4/edit#responses.

14. **Osvitnii protses** v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [The educational process in the conditions of martial law in Ukraine] (2022). *Materialy vseukrainskoho naukovopedagogichnoho pidvyshchennia kvalifikatsii*, 3 travnia, 13 chervnia 2022 roku. Odesa : Vydavnychiy dim "Helvetyka", 504 s. [in Ukrainian].

15. **Otsiniuvannia navchalnoi diialnosti** studentiv na zaniattiakh z humanitarnykh dystsyplin (inozemna filohohiia, pedahohika, psykhohohiia, istoriia, pravo toshcho) v umovakh viiny ta vperiod postandemii [Evaluation of students' academic performance in humanitarian disciplines (foreign philology, pedagogy, psychology, history, law, etc.) in war and post-demic times] (2022–2023). *Pytalyk*. Ukladachi: N.I. Melnyk, O.V. Kovtun, L.V. Pomytkina, N.V. Ladohubets, E.V. Luzik, H.O. Korinna Google form. Retrieved from: https://docs.google.com/forms/d/1w6w48tU2-zTEhEoLfcWZcsK5lJvp_BwjMnezqPwYSd4/edit#responses [in Ukrainian].

16. **Pomytkina, L.V., Kovtun, O.V., Ladohubets, N.V., & Kokariieva, A.M.** (2022). Analiz metodychnykh resursiv psykhohohii ta pedahohiky vyshchoi shkoly v period postpandemii [Analysis of methodical resources of psychology and pedagogy of higher education in the post-pandemic period]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. Seriia "Pedahohika"*. 12 (17). S. 405–415 [in Ukrainian].

17. **Pro vyshchu osvitu**. Zakon Ukrainy [About higher education. Law of Ukraine] vid 01.07.2014 № 1556–VII. Verkhovna rada Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> [in Ukrainian].

18. **Slovyk-dovidnyk** z profesiinoi pedahohiky [Dictionary-handbook on professional pedagogy]. (2006). (Semenova, A.V. Eds.). Odesa: Palmira. 221 s. [in Ukrainian].

19. **Turuta, O.V., & Zhydkova, O.O.** (2006). Modernizatsiia systemy vyshchoi osvity yak neobkhdna skladova chastyna intehratsii Ukrainy v yevropeiskyi osvittnii prostir [Modernization of the higher education system as a necessary component of Ukraine's integration into the European educational space]. *Innovatsiina pedahohika*. Vyp. 10. T. 2. 2019. S. 181–183 [in Ukrainian].

20. **Ukrainska naukova spilnota**: povnennia do roboty v umovakh viiny ta pislia pandemii [Ukrainian scientific community: return to work in wartime and after pandemia]. *Pytalyk*. Ukladachi: Melnyk N.I., Kovtun O.V., Pomytkina L.V., Ladohubets N.V., Luzik E.V., Korinna H.O. Google form. Retrieved from: <https://docs.google.com/forms/d/10NVXUXZ5coqh1PihPOVV7eo8e2c-TljPfZx4evYa90/edit#responses> [in Ukrainian].

21. **Ukrainska osvita** v umovakh viiny [Ukrainian education in the conditions of war]. (2020): monohrafiia / (Terepyschniy, S.O. Eds.). Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M.P. Dragomanova. 234 s. [in Ukrainian].

22. **Ukrainska studentska spilnota**: povnennia do navchannia v umovakh viiny ta pislia pandemii [Ukrainian student community: return to education in the conditions of war and after the

pandemic]. (2023). *Pytalnyk*. Ukl.: Melnyk N.I., Kovtun O. V., Pomytkina L. V., Ladohubets N. V., Luzik E.V., Korinna H.O. Google form. Retrieved from: <https://docs.google.com/forms/d/1aOkGSWL4uEu4jA2gJM-NBxo77-eVjy1E97nAaaZdZG0/edit#responses> [in Ukrainian].

23. **Universytety pid chas viiny:** vid zakladu osvity do sotsialnoi misii [Universities during the war: from an educational institution to a social mission]. / Osypchuk A., Yakovliev M., Suslov A., Usachova V., Shulimov S. (2022). *Shkola politychnoi analityky NaUKMA*. Kyiv : [b. v.]. 78 s. Retrieved from: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/24788> [in Ukrainian].

24. **Ukrainska naukova spilnota:** prodovzhennia roboty v umovakh viiny [Ukrainian scientific community: work in wartime]. Retrieved from: https://docs.google.com/forms/d/1w6w48tU2-zTEhEoLfcWZcsK5IJvp_BwjMnezqPwYSd4/edit#responses [in Ukrainian].

25. **Abdelkader, H.** (2017). Political Instability and Economic Growth in Egypt. *Review of Middle East Economics and Finance*, 13 (2), 1–11.

26. **Aisen, Ari and Francisco J. Veiga** (2013). How Does Political Instability Affect Economic Growth? *European Journal of Political Economy*, Volume 29: 151–167 (March).

27. At least 22 Israelis killed as Hamas launches surprise, multi-front attack. *www.aljazeera.com* (англ.). Прочитовано 7 жовтня 2023.

28. **Hussain, Z.** (2014, June). Can political stability hurt economic growth? World Bank Blogs. URL: <http://blogs.worldbank.org/endpovertyinsouthasia/can-political-stability-hurt-economic-growth>.

29. **Melnyk, N., Stepanova, T., Sytchenko, A., Zaplatynska, A., & Korniienko, I.** (2022). Challenges for scientific and pedagogical staff of universities after the 2019 pandemic. *Revista Eduweb*, 16 (2). 9–29. <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2022.16.02.1>.

30. **Murad, M.S.A., & Alshyab, N.** (2019). Political instability and its impact on economic growth: the case of Jordan. *International Journal of Development Issues*.

31. **Rasmussen, K., Belisario, J.M., Wark, P.A., et al.** (2014). Offline eLearning for undergraduates in health professions: A systematic review of the impact on knowledge, skills, attitudes and satisfaction. *J Glob Health*. Jun; 4 (1): 010405. doi: 10.7189/jogh.04.010405. Retrieved from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4073241/>.

Nataliia MELNYK, Olena KOVTUN, Nataliia LADOHUBETS, Anzhelika KOKAREVA

MONITORING THE READINESS OF SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL STAFF OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE TO WORK OFFLINE IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW AND AFTER THE PANDEMIC

The article is devoted to determining the readiness of scientific and pedagogical personnel to work in an offline format in the conditions of war caused by Russian aggression against Ukraine. The authors formulated an understanding of key concepts and terms – readiness, offline learning, scientific and pedagogical workers and determined that “readiness of scientific and pedagogical staff for professional activity” in the context of the educational process can be interpreted as a stable psycho-physiological education aimed at fulfilling professional duties connections, tasks related to the provision of educational services to students of higher education. The authors present the monitoring of the readiness of the Scientific-Teaching Staff (STS) to perform professional functions in an offline format, identify the problems related to this readiness that are relevant for the STS with the aim of developing further optimization mechanisms in the organization of the educational process of higher education institutions of

Ukraine. The key results of the monitoring were the conclusion that the percentage of STS who are ready to work in an offline format in conditions of war is quite high, 46,3%, however, the remaining 53.7% are hesitant, feeling that it is inappropriate to work in conditions of danger, which in turn indicates the need for the administration: conducting additional briefings, explaining safety in the educational institution, how it is ensured for students and students during air raids; consideration of options for building a flexible schedule for each STS, taking into account the policy of “freedom of choice”; development of technical and software tools for the formation of such individualized forms of construction of the educational process for the STS, based on the model of Western higher education institutions, etc. The highest percentage of unpreparedness of STS for the return of offline learning for students refers to psychological barriers that are completely natural in conditions of danger, and we see optimism in the free mastery of STS with various platforms and ICT resources to ensure a quality educational process in various formats of the educational process, which can form the basis for forming the readiness of the STS to transition to a hybrid format of the organization of the educational process in the near future.

The authors also singled out such a list of aspects of the further development of the educational process in the conditions of war as: optimization of the educational process and further digitalization; optimization of the organization of the individualized work schedule of the NPP according to the analogue of the European higher education institutions; transition to hybrid and mixed forms of educational process organization; deployment of psychological support for both students and students through the development of a network of psychological centers or centers in Ukrainian higher education institutions, etc.

Key words: *readiness, scientific and teaching staff, conditions of war, after the pandemic, prospects for optimizing the educational process.*

NOTE: The study is the result of the project “Higher education in the post-pandemic period: transformations, challenges and perspectives” State registration number: 0122U001803 (National aviation university registration number: 420-DB22) of the Ministry of Education and Science of Ukraine, financed from the state budget.